

УДК 314.72/.74(477)

Аналіз внутрішнього та зовнішнього міграційного руху населення України

Сьомченко В.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку та оподаткування
Запорізького національного університету

Рубан А.А.

студентка
Запорізького національного університету

У статті проаналізовані особливості внутрішнього та зовнішнього міграційного руху населення. Встановлено причини посилення міграційних процесів на території України та за її межами. Визначені регіони України з найбільшим та найменшим міграційним приростом населення та досліджені причини їх популярності. В ході дослідження визначений перелік найбільш бажаних для проживання країн з боку українського населення. Проаналізована ступінь готовності населення назавжди поїхати з України. Визначені шляхи зниження обсягів міграційного руху українського населення закордон.

Ключові слова: міграційні процеси, міграційний рух, внутрішня міграція, зовнішня міграція, працевлаштування, трудові ресурси, міграція, еміграція, приріст населення, макроекономічна криза, політична нестабільність, безробіття, трудова еміграція.

Сьомченко В.В., Рубан А.А. АНАЛИЗ ВНУТРЕННЕГО И ВНЕШНЕГО МИГРАЦИОННОГО ДВИЖЕНИЯ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

В статье проанализированы особенности внутреннего и внешнего миграционного движения населения. Установлены причины усиления миграционных процессов на территории Украины и за ее пределами. Определены регионы Украины с наибольшим и наименьшим миграционным приростом населения и исследованы причины их популярности. В ходе исследования определен перечень наиболее желаемых для проживания стран со стороны украинского населения. Проанализирована степень готовности населения навсегда уехать из Украины. Определены пути снижения объемов миграционного движения украинского населения за границу.

Ключевые слова: миграционные процессы, миграционное движение, внутренняя миграция, внешняя миграция, трудоустройство, трудовые ресурсы, миграция, эмиграция, прирост населения, макроэкономический кризис, политическая нестабильность, безработица, трудовая эмиграция.

Somchenko V.V., Ruban A.A. ANALYSIS OF THE INTERNAL AND EXTERNAL MIGRATION MOVEMENT OF UKRAINE

In the article is analyzed the peculiarities of the internal and external migration movement of the population. The reasons for the exacerbation of migration processes in Ukraine and abroad are determined. The regions of Ukraine with the largest and smallest migration increase of the population are determined and the reasons for their popularity are investigated. While writing this article, a list of the countries most desired for living by the Ukrainian population were determined. The degree of the population's desire to leave Ukraine for good is analyzed. The ways of reducing the volume of migration of the Ukrainian population abroad have been determined.

Keywords: migration processes, migration, internal migration, external migration, employment, labor resources, migration, emigration, population growth, macroeconomic crisis, political instability, unemployment, labor migration.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Міграційні процеси – один із головних факторів впливу на динаміку чисельності населення країни, а також його розподілу між окремими регіонами. Вони відрізняються своєю інтенсивністю, спрямованістю й тривалістю та завжди супроводжуються різними причинами. Актуальність обраного дослідження зумовлена тим, що на території України з часів проголошення її Незалежності постійно спостерігався значний рух населення між регіонами, а

також зміна загальної чисельності населення країни внаслідок еміграції та імміграції. Серед головних причин цього переміщення можна виокремити наступні: політичні, релігійні, сімейно-побутові, зміна місця роботи, вимушене переселення з екологічно-забрудненої території, пошук кращого життя, тощо.

За останні роки обсяги як внутрішнього, так і зовнішнього міграційного руху населення України помітно збільшилися. У цей час спостерігається:

- значний відтік трудових ресурсів із країни закордон;
- загострення потреб українських підприємств у трудових ресурсах;
- збільшення обсягів переміщення кваліфікованих працівників між підприємствами різних населених пунктів всередині країни;
- рух студентів та школярів для отримання освіти в українських або іноземних вищих навчальних закладах;
- сезонні міграції працівників різних галузей.

Усе вищеперераховане з кожним днем все більше загострює проблему міграційного руху населення України, що має значний вплив на економічний розвиток країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання міграційного руху населення, визначення видів, класифікацій та особливостей міграції висвітлювали такі науковці як М. Вебер, Е. Равенштейн, І. Ямзін, В. Волощінін, О. Хомра, А. Романюк, М. Пулен, Ю. Римаренко, Т. Драгунова, В. Шелюк, М. Окольські та інші.

Особливості еміграційного руху досліджуються у працях вітчизняних (О. Басик, Г. Москаль, О. Піскун та інші) та зарубіжних (Р. Еренберг, Р. Аметов, М. Єрух, М. Міллер та інші) авторів.

Проблематика трудової міграції населення України знаходить своє відображення у працях С. Бандур, О. Бугрової, О. Вишневської, О. Гладун, І. Гнибіденка, В. Джамана, Є. Дроня, В. Заньковського, К. Іглицької, І. Кизими, А. Кирчіва, О. Коржик, В. Кравченка, Е. Лібанової, О. Малиновської, Т. Петрової, О. Позняка, С. Полковниченка, І. Прибиткової, М. Романюка та інших.

Ці науковці вивчали особливості процесів міграції, методи дослідження міграційного руху населення, процеси урбанізації, а також мобільності населення. Вони визначили причини та наслідки міграцій для економіки країни, проте з часом особливості міграції населення, причини та умови змінюються. Це зумовлює постійну необхідність дослідження питань міграційного руху населення, який потребує певного рівня контролю для забезпечення стійкого економічного зростання країни.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на досить велику кількість досліджень внутрішнього та зовнішнього міграційного руху населення, є підстави вважати, що залишаються недостатньо вивченими фактори, які впливають на зниження обсягів міграційного руху.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є аналіз особливостей

внутрішнього та зовнішнього міграційного руху України, визначення причин стійкого рівня міграції, виявлення регіонів України з найбільшим та найменшим приростом населення, визначення найбільш бажаних для проживання країн з боку українського населення, а також розробка шляхів зниження обсягів міграційного руху українців закордон.

Виклад основного матеріалу дослідження. Людство постійно перебуває в русі, отже міграція для сучасного світу є досить відомим явищем. На території України завжди спостерігалися значні обсяги як внутрішнього, так і зовнішнього міграційного руху населення, проте за останні декілька років ця позначка різко збільшилася. Головними причинами такого масового переміщення є:

- військові дії на Сході України;
- макроекономічна криза;
- високий рівень молодіжного безробіття;
- сезонність виробництва деяких галузей;
- пошук нової роботи внаслідок нестабільного функціонування окремих підприємств;
- здобуття освіти у вищих навчальних закладах;
- бажання покращити власний добробут.

Якщо проаналізувати дані Державної служби статистики України станом на 1 січня 2018 року, то можна визначити, що регіонами з найбільшим міграційним приростом населення України є Київська, Одеська, Чернівецька, Харківська та Дніпропетровська області (табл. 1) [1].

Дослідники по-різному визначають причини популярності саме цих регіонів. Одні впевнені, що українці тяжіють до великих міст, а невеликі населені пункти та села поступово порожніють. Інші говорять про те, що саме в цих областях середня заробітна плата вища, ніж в інших, а також в цих регіонах сконцентровані потужні виробничі комплекси, які можуть надати населенню гарні робочі місця. За даними аналітичного центру «CEDOS», міста Дніпро, Харків та Одеса – найбільші після Києва центри студентської міграції, що також викликає значний притік населення. Деякі дослідники вважають, що однією з причин приросту у Дніпропетровській та Харківській областях є їх сусідство з Донецької та Луганської областями. Це зумовлюється тим, що більшість вимушено – переселених людей обирають в якості тимчасового житла ті області, що знаходяться недалеко від дому [2].

Найбільший відтік населення, за даними Державної служби статистики України станом на 1 січня 2018 року, спостерігався в Донецькій, Луганській та Вінницькій областях (табл. 2).

Таблиця 1

Регіони України з найбільшим міграційним приростом станом на 1 січня 2018 р.

Область	Кількість прибулих, чол.	Кількість вибулих, чол.	Міграційний приріст, чол.
Київська	3497	1682	1815
Одеська	3582	2706	876
Чернівецька	1078	791	287
Харківська	2754	2514	240
Дніпропетровська	2208	2026	182

Джерело: складено автором на основі [1]

Таблиця 2

Регіони України з найменшим приростом населення станом на 1 січня 2018 р.

Область	Кількість прибулих, чол.	Кількість вибулих, чол.	Міграційний приріст, чол.
Донецька	1128	1511	-383
Луганська	383	655	-272
Вінницька	1210	1454	-244

Джерело: складено автором на основі [1]

Таблиця 3

Еміграційні настрої населення України станом на 2017 р.

Вікова категорія	Готовність покинути країну
До 30 років	53 %
30 - 40 років	48 %
40 - 50 років	37 %
50 - 60 років	27 %
60 і більше років	11 %

Джерело: складено автором на основі [4]

Стосовно зовнішньої міграції, з великою впевненістю можна зазначити, що наразі кількість мігрантів із України постійно збільшується. Кожного року з країни виїжджають тисячі молодих та амбітних людей, які впевнені, що тільки закордоном зможуть покращити рівень свого життя та досягти самореалізації. Проте, якщо проаналізувати дані досліджень соціологічної групи «Рейтинг», можна визначити, що близько 80% опитаних українських мігрантів шукають сезонну або короткострокову роботу за кордоном і планують знаходитися за межами України не більше 6 місяців. Тільки 15 % українців розраховують отримати довгострокове працевлаштування з перспективою назавжди залишитись у тій чи іншій країні [3].

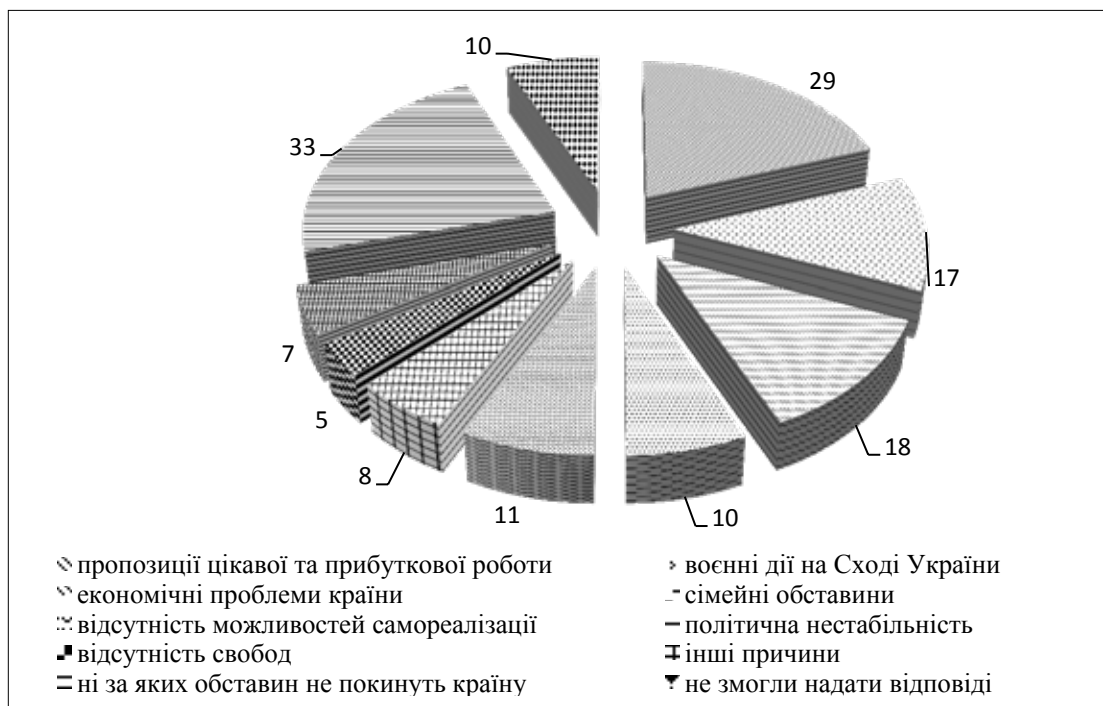
За даними досліджень компанії Research & Branding Group у 2017 році третина від усього населення України при можливості готова назавжди покинути державу та переїхати в іншу країну на постійне місце проживання, тоді як більша половина мешканців не готова до такого серйозного кроку. Ще близько 10% населення не змогли надати відповіді на

питання щодо можливої еміграції. Більшою мірою така рішучість залежить від віку опитаного населення: чим вищий вік, тим менша готовність переїхати в іншу країну (табл. 3) [4].

Головні причини можливої еміграції опитані українці пояснили наступним чином (рис. 1).

Якщо проаналізувати дані соціологічного опитування групи «Рейтинг» 2017 року, можна сказати, що більше ніж 36% опитаних українців виїжджали на заробітки в Польщу, 25% – в Росію, 5% – в Чехію та Німеччину, 3% – в Італію, решта – переважно в інші країни Західної Європи [6]. Важливо, що за останні декілька років Польща стає найпривабливішим ринком для закордонних заробітків і наразі є найбільш популярною для українських трудових мігрантів. Це зумовлюється розвитком економіки Польщі, спрощенням умов працевлаштування, наданням українцям широких можливостей заробітку, а також спрощенням перетину кордону внаслідок введення безвізового режиму з Європейським Союзом [7].

Варто зазначити, що внаслідок політичної нестабільності, нестійкої економіки, високого

Рис. 1. Головні причини можливої еміграції Українців

Джерело: складено автором на основі [5]

рівня безробіття та інфляції лише половина опитаного населення нашої держави бажаною країною для проживання своїх дітей визначили Україну (рис. 2) [8].

Отже, не дивлячись на велику частку зовнішнього міграційного руху, більшість українців повертаються на Батьківщину, бо не готові залишати країну назавжди, а також хочуть, аби їх діти жили саме в Україні.

Повністю зупинити міграційний рух українського населення закордон неможливо, проте існує перелік заходів, здатних знизити обсяги міграції та контролювати їх коливання:

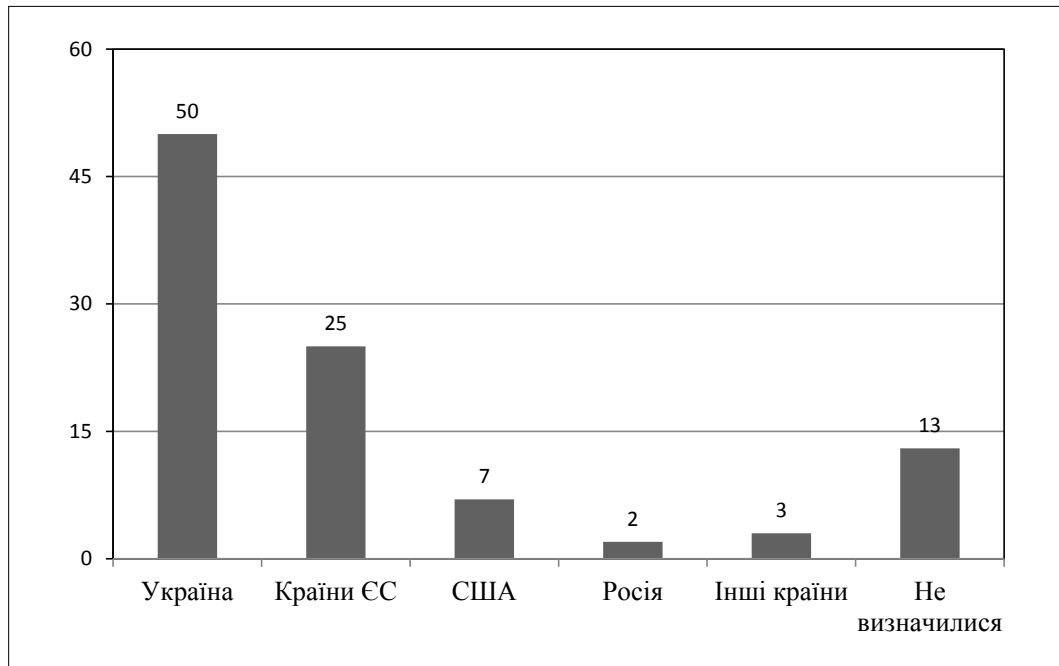
- забезпечення стійкого рівня економічного зростання країни;
- здійснення заходів, спрямованих на зниження рівня безробіття;
- забезпечення достатньої кількості вільних робочих місць;
- розробка та впровадження заходів, спрямованих на зниження рівня інфляції;
- впровадження комплексу заходів, зосереджених на подоланні макроекономічної кризи та забезпечення умов для покращення інвестиційного клімату;
- забезпечення розвитку підприємницької діяльності та бізнесу.

Висновки з цього дослідження. Показники внутрішнього та зовнішнього міграційного руху населення України ще з часів її

заснування були досить високими. Проте за останні декілька років ці позначки помітно збільшилися внаслідок макроекономічної кризи, політичної нестабільності, нестійкої економіки, а також воєнних дій на Сході України.

Головною причиною, що підштовхує людей до виїзду закордон наразі залишається бажання отримати більш цікаву та високооплачувану професію. Також важливим мотивом до трудової міграції є несприятливий економічний клімат для підприємницької діяльності. При цьому повністю зупинити міграційний рух населення закордон неможливо. Уряд країни має зберігати та підтримувати зв'язок із своїми громадянами та залучати їх до інвестування грошових коштів у створення та розвиток бізнесу на Батьківщині.

Якщо в Україні буде забезпечений стійкий рівень економічного зростання та створена достатня кількість вільних робочих місць, то значна частина українського населення, що працює закордоном, повернеться. При цьому здобуті ними в іноземних країнах навички, вміння та знання сприятимуть розвитку підприємницької діяльності та бізнесу України. Проте, доки ці питання залишаються невирішеними, Україна залишається експортером трудових ресурсів закордон.

Рис. 2. Країни, визначені українцями бажаними для проживання їх дітей

Джерело: складено автором на основі [8]

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Внутренняя миграция: куда едут украинцы в поисках лучшей жизни URL: <https://www.segodnya.ua/economics/enews/vnutrennyaya-migraciya-kuda-edut-ukraincy-v-poiskah-luchshey-zhizni-1118542.html>.
3. Українці на експорт: сьогодні і завтра трудової міграції URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/413402/ukrayintsi-na-eksport-sogodni-i-zavtra-trudovoyi-migratsiyi>.
4. Перспективні українці дедалі частіше виїжджають закордон: статистика URL: <http://svitua.com.ua/news/201701/2236-perspektyvni-ukrayinci-dedali-chastishe-vyizhdzhayut>
5. Украина: миграционные настроения граждан URL: <http://rb.com.ua/blog/ukraina-migracionnye-nastroeniya-grazhdan/>
6. Бути гастарбайтером: Наскільки небезпечною для України є трудова міграція URL: <https://ua.112.ua/statji/buty-hastarbajterom-naskilky-nebezpechna-dlia-ukrainy-trudova-mihratsiia-431438.html>
7. В НБУ заявили, що міграція из України может усилиться в ближайшие годы URL: <http://gordonua.com/news/money/v-nbu-zayavili-cto-migraciya-iz-ukrainy-mozhet-usilitsya-v-blizhayshie-gody-229915.html>
8. Где хотят жить украинцы? URL: http://ratinggroup.ua/ru/research/ukraine/gde_hotyat_zhit_ukraincy.html

REFERENCES:

1. Derzhavna sluzhba statistiki UkraYini [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Sayt Segodnya (2018) Vnutrenniaia myhratsiya: kuda edut ukrayntsi v poyskakh luchshei zhyzny [Internal migration: where Ukrainians go in search of a better]. Available at: <https://www.segodnya.ua/economics/enews/vnutrennyaya-migraciya-kuda-edut-ukraincy-v-poiskah-luchshey-zhizni-1118542.html>
3. Sayt Finance.ua (2017) Ukraintsi na eksport: sohodni i zavtra trudovoi mihratsii [Ukrainians for export: today and tomorrow of labor migration]. Available at: <https://news.finance.ua/ru/news/-/413402/ukrayintsi-na-eksport-sogodni-i-zavtra-trudovoyi-migratsiyi>
4. Sayt Svitua (2017) Perspektyvni ukraintsi dedali chastishe vyizhdzhaiut zakordon: statystyka [Promising Ukrainians are increasingly traveling abroad: statistics]. Available at: <http://svitua.com.ua/news/201701/2236-perspektyvni-ukrayinci-dedali-chastishe-vyizhdzhayut>

5. Sayt Research & Branding Group (2016) Ukrayna: myhratsyonnyie nastroyeniya hrazhdan [Ukraine: migration sentiments of citizens]. Available at: <http://rb.com.ua/blog/ukraina-migracionnye-nastroenija-grazhdan/>
6. Sayt 112.ua (2018) Buty hastarbaitemom: Naskilky nebezpechnoiu dlia Ukrainy ye trudova mihratsiia [To be a guest worker. How dangerous is labor migration for Ukraine]. Available at: <https://ua.112.ua/statji/buty-hastarbaitemom-naskilky-nebezpechna-dlia-ukrainy-trudova-mihratsiia-431438.html>
7. Sayt Hordon (2018) V NBU zaiavlyly, chto myhratsyia yz Ukraynyi mozhnet usylytsia v blyzhaihshe hodyi [The NBU said that migration from Ukraine could increase in the coming years]. Available at: <http://gordonua.com/news/money/v-nbu-zayavili-cto-migraciya-iz-ukrainy-mozhet-usilitsya-v-blizhayshie-gody-229915.html>
8. Sotsiolohichna hrupa reitynh (2018) Hde khotiat zhyt ukrayntsyi? [Where do Ukrainians want to live?]. Available at: http://ratinggroup.ua/en/research/ukraine/gde_hotyat_zhit_ukraincy.html